

WOJEWODA WIELKOPOLSKI

Poznań, 13 września 2019 r.

KN-I.4102.14.2019.7

**ZARZĄDZENIE ZASTĘPCZE
WOJEWODY WIELKOPOLSKIEGO**

z dnia 13 września 2019 r.

w sprawie nadania rondu **Aleksandra Wizy** położonemu w miejscowości Trzcianka nazwy **Józefa Piłsudskiego**.

Na podstawie art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 1 kwietnia 2016 r. o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy jednostek organizacyjnych, jednostek pomocniczych gminy, budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz pomniki (Dz. U. z 2018 r. poz. 1103) zarządza się, co następuje:

§ 1. Rondu **Aleksandra Wizy** położonemu w miejscowości **Trzcianka** (gmina Trzcianka) nadaje się nazwę **Józefa Piłsudskiego**.

§ 2. Zarządzenie zastępcze wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

§ 3. Zarządzenie podlega wykonaniu począwszy od dnia wejścia w życie.

UZASADNIENIE

Zgodnie z dyspozycją art. 6 ust. 1 ustawy o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy jednostek organizacyjnych, jednostek pomocniczych gminy, budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz pomniki (zwanej dalej: „ustawą”) obowiązujące w dniu wejścia w życie ustawy nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej, w tym dróg, ulic, mostów i placów, upamiętniające osoby, organizacje, wydarzenia lub daty symbolizujące komunizm lub inny ustrój totalitarny lub propagujące taki ustrój w inny sposób, właściwy organ jednostki samorządu terytorialnego albo związku, o którym mowa w art. 4, zmienia w terminie 12 miesięcy od dnia jej wejścia w życie. Zgodnie natomiast z art. 6 ust. 2 ustawy w przypadku niewykonania obowiązku, o którym mowa w ust. 1, wojewoda wydaje zarządzenie zastępcze, w którym nadaje nazwę zgodną z art. 1, w terminie 3 miesięcy od dnia, w którym upłynął termin, o którym mowa w ust. 1.

W związku z tym, że ustawa weszła w życie 2 września 2016 r. właściwe organy jednostek samorządu terytorialnego utraciły z dniem 2 września 2017 r. kompetencje

do dokonywania zmian nazw w oparciu o przepisy art. 6 ust. 1 niniejszej ustawy. Obowiązek nadania nazwy spoczywa w takim przypadku na wojewodzie. W myśl art. 6 ust. 3 ustawy wydanie zarządzenia zastępczego, o którym mowa w ust. 2, wymaga opinii Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu potwierdzającej niezgodność nazwy obowiązującej w dniu wejścia w życie ustawy z art. 1. Na podstawie art. 6 ust. 3 ustawy stosuje się odpowiednio art. 2 ust. 3 ustawy, zgodnie z którym opinia jest przedstawiana w terminie miesiąca, a w sprawie szczególnie skomplikowanej – nie później niż w terminie 2 miesięcy, od dnia doręczenia żądania wojewody. Oczekiwanie na opinię wstrzymuje bieg terminu na wydanie zarządzenia zastępczego.

Mając na względzie obowiązek wykonania ustawy Wojewoda Wielkopolski zarządzeniem nr 349/17 z dnia 21 lipca 2017 r. powołał zespół ekspercki, którego zadaniem było pozyskanie listy nazw budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej, w tym dróg, ulic, mostów i placów, weryfikację prawidłowości ich nazw oraz współpracę z Instytutem Pamięci Narodowej – Komisją Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w zakresie konsultacji nazw uznanych przez zespół ekspercki jako propagujące komunizm lub inny ustrój totalitarny, jak również opracowanie listy propozycji nowych nazw zgodnych z art. 1 ustawy. W związku z podjętymi ustaleniami dotyczącymi nazw ulic w miejscowości Trzcianka Wojewoda Wielkopolski wystąpił do Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu o wydanie opinii, czym dopełnił ustawowego obowiązku wynikającego z art. 6 ust. 3 ustawy. Wojewoda Wielkopolski pismem z 18 września 2017 r. znak: KN-I.4102.9.2017.21 wystąpił do Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu z wnioskiem o wydanie wskazanej opinii. Pismem z dnia 24 czerwca 2019 r. znak: BUWIII-940-99/19 Dyrektor Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa, działający z upoważnienia Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej, poinformował, że w ocenie Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu nazwa ronda: „Aleksandra Wiza” w miejscowości Trzcianka jest niezgodna z art. 1 ust. 1 ustawy. Z dołączonej do ww. pisma noty historycznej wynika, że: *„Aleksander Wiza (1914-1893) był funkcjonariuszem Milicji Obywatelskiej, komendantem powiatowym MO w Trzciance, przewodniczącym Wojewódzkiej Rady Narodowej w Pile, członkiem komunistycznej Polskiej Partii Robotniczej, następnie – od 1948 r. – Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Urodził się w 1914 r. w Elźbiecinie k. Czarnkowa, do 1928 r. uczęszczał do szkoły powszechnej w Czarnkowie. W 1934 r. ukończył Seminarium Nauczycielskie. Następnie, w 1935 r., odbył praktykę nauczycielską w szkole w Lubaszcu. W tym samym roku powołano go do służby wojskowej w 67. pułku piechoty w Brodnicy, gdzie ukończył kurs podchorążych i w 1946 r. został przeniesiony do rezerwy. Od 1936 r. pracował jako nauczyciel we wsi Olszowy (województwo poleskie). W 1939 r. wziął udział w wojnie obronnej. Po zajęciu wschodniej Polski przez Armię Czerwoną, na terenie okupacji sowieckiej pracował w różnych miejscowościach województw: poleskiego i nowogródzkiego jako nauczyciel w sowieckich szkołach. Po wkroczeniu wojsk niemieckich na te tereny został powołany przez niemiecką policję do pracy w tzw. kolumnie oczyszczania stacji kolejowej w Stołpach. W latach 1942-1944 pracował tam jako zwrotniczy. Według danych pochodzących z osobiście sporządzonego życiorysu A. Wiza w 1944 r. trafił do obozu przejściowego w Białymstoku skąd wraz z żoną został wywieziony transportem w kierunku Saksonii. A. Wiza uciekł z transportu i przedostał się do Czarnkowa, gdzie zamieszkiwała jego rodzina. Od 1944 r. do końca wojny pracował w gospodarstwie swojego brata w Czarnkowie. 28 stycznia 1945 r. zgłosił się do Milicji Obywatelskiej w Czarnkowie. W lipcu 1945 r. objął stanowisko komendanta powiatowego MO w sąsiedniej Trzciance.*

Pełniąc tę funkcję w MO, w 1946 r. wstąpił do komunistycznej Polskiej Partii Robotniczej. Awansował w strukturach milicji. W 1948 r. przeniesiono go do Komendy Wojewódzkiej MO w Poznaniu. W okresie od czerwca 1948 r. do sierpnia 1949 r. był naczelnikiem Wydziału Wyszkożenia w KW MO w Poznaniu. Równolegle był działaczem komunistycznej Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Po zwolnieniu z pracy w milicji objął stanowisko kierownika Bazy Transportu w przedsiębiorstwie Paged w Trzciance. Zwieńczeniem jego kariery była funkcja przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej w Pile. Na stanowisku tym był od roku 1980 i pełnił je również po wprowadzeniu stanu wojennego, aż do śmierci w 1983 r.”.

Powyższa nota została opracowana w oparciu o bibliografię: IPN BU 709/912 Akta osobowe funkcjonariusza MO: Aleksander Wiza; AP Poznań 53/2183/0/19.16/77820, Dokumentacja Wojewódzkiej Komisji Kontroli Partyjnej PZPR i Wojewódzkiej Komisji Kontrolno-rewizyjnej przy Komitecie Wojewódzkiej PZPR w Poznaniu, tytuł teczeki: Wiza Aleksander, dochodzenie.

Według art. 1 ust. 1 ustawy nazwy jednostek organizacyjnych, jednostek pomocniczych gminy, budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej, w tym dróg, ulic, mostów i placów, nadawane przez jednostki samorządu terytorialnego nie mogą upamiętniać osób, organizacji, wydarzeń lub dat symbolizujących komunizm lub inny ustrój totalitarny, ani w inny sposób takiego ustroju propagować. Jednocześnie – jak stanowi art. 1 ust. 2 ustawy – za propagujące komunizm uważa się także nazwy odwołujące się do osób, organizacji, wydarzeń lub dat symbolizujących represyjny, autorytarny i niesuwerenny system władzy w Polsce w latach 1944-1989. Nadto, zgodnie z wykładnią językową „symbolizować” oznacza „przedstawiać coś pod postacią symbolu; być symbolem czegoś”. Z kolei „propagować” to „szerzyć, upowszechniać idee, hasła, myśli” (zob. „Słownik Języka Polskiego”, oprac. E. Sobol, Warszawa 2005, s. 761, 979).

Mając na względzie powyższe, dyrektor Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa uznał, że: „nie ulega kwestii, iż osoba Aleksandra Wizy stanowi symbol komunizmu, o jakim mowa w art. 1 ust. 1 ustawy. Powyższe znajduje dodatkowe odzwierciedlenie w nazwie ulicy, która wskazaną postać upamiętnia. Tym samym nazwa ta propaguje komunizm, a co za tym idzie jest niezgodna z art. 1 ust. 1 ustawy”.

Ustalenia zespołu eksperckiego Wojewody Wielkopolskiego znajdują wyraźne potwierdzenie w opinii Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, który na mocy ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz. U. z 2018 r. poz. 2032 ze zm.) jest powołany do szerokiej działalności w zakresie obejmującym wiedzę historyczną. W ocenie Wojewody Wielkopolskiego potwierdzenie wyrażone w przedmiotowej opinii ma charakter oświadczenia wiedzy kompetentnej instytucji. Opinia potwierdzająca niezgodność nazwy: „Aleksandra Wizy” z art. 1 ustawy jest zbieżna ze stanowiskiem Wojewody Wielkopolskiego, który występując o zaopiniowanie dostrzegł istnienie przesłanek, o których mowa w art. 1 ustawy. Zdaniem Wojewody Wielkopolskiego opinia Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu jest wiarygodnym i mocnym dowodem, który stanowił dodatkową podstawę dokonanych ustaleń faktycznych.

Nazwa ronda: „Aleksandra Wizy” nie została przez gminę zmieniona w ustawowym terminie, a obowiązek jej zmiany został ustalony przez Wojewodę Wielkopolskiego i potwierdzony w opinii Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Działający przy Wojewodzie Wielkopolskim zespół ekspercki

zapropozował nadanie rondy nazwy: „Józefa Piłsudskiego”. Pismem z dnia 17 lipca 2019 r. Wojewoda Wielkopolski poinformował Radę Miejską Trzcianki o konieczności zmiany nazwy ronda oraz o proponowanej nowej nazwie. Równocześnie Wojewoda Wielkopolski wyznaczył termin do dnia 16 sierpnia 2019 r. na zmianę nazwy ronda przez radę we własnym zakresie lub zgłoszenie propozycji innej nazwy. Wojewoda Wielkopolski, biorąc pod uwagę propozycję przedstawioną przez zespół ekspercki, brak ustosunkowania się do niej przez Gminę Trzcianka oraz brak podjęcia przez radę uchwały o zmianie nazwy ronda we własnym zakresie w wyznaczonym terminie, postanowił nadać niniejszemu rondy nazwę Józefa Piłsudskiego.

Józef Klemens Piłsudski (ur. 5 grudnia 1867 r. w Zułowie, zm. 12 maja 1935 r. w Warszawie) był polskim działaczem społecznym i niepodległościowym, żołnierzem, politykiem, mężem stanu. Od 1892 był członkiem Polskiej Partii Socjalistycznej i jej przywódcą w kraju, twórcą Organizacji Bojowej PPS (1904 r.) i Polskiej Organizacji Wojskowej (1914 r.), kierownikiem Komisji Wojskowej i Tymczasowej Rady Stanu (1917 r.), od 11 listopada 1918 r. naczelnym wodzem Armii Polskiej, w latach 1918–1922 Naczelnikiem Państwa, pierwszym marszałkiem Polski (1920); przywódcą obozu sanacji po przewrocie majowym (1926 r.), dwukrotnym premierem Polski (1926–1928 i 1930 r.). Dzieciństwo spędził najpierw w majątku Zułów, potem w Wilnie. W 1877 r. rozpoczął naukę w I Gimnazjum wileńskim, w 1885 r. zdał maturę i rozpoczął studia medyczne na Uniwersytecie Charkowskim. Tam zaczął działalność konspiracyjną w niepodległościowych organizacjach studenckich. W 1887 r. Józef Piłsudski został aresztowany pod zarzutem udziału w spisku na życie cara, którego autorami byli członkowie Frakcji Terrorystycznej Narodowej Woli. Piłsudski nieświadomie pomógł zamachowcom, będąc m.in. przewodnikiem po Wilnie jednego z nich, próbującego zdobyć truciznę niezbędną do zabicia cara. 1 maja 1887 r. został skazany na pięcioletnie zesłanie w głąb Rosji. Do Wilna powrócił w połowie 1892 r. i zaangażował się w działalność ruchu socjalistycznego. W 1894 r. został wybrany na przedstawiciela Sekcji Litewskiej w nowo powstałym Centralnym Komitecie Robotniczym PPS (CKR PPS) i został redaktorem naczelnym „Robotnika”. Od maja do sierpnia 1896 r. Piłsudski przebywał w Londynie, jako przedstawiciel CKR PPS na IV Kongresie II Międzynarodówki Socjalistycznej. Po powrocie do kraju skupił się na pracy wydawniczej. W 1899 r. wziął ślub z Marią z Koplewskich Juszkiewiczową i przeprowadził się do Łodzi. Tam został ponownie aresztowany (1900 r.). Oskarżono go nie tylko o kolportaż nielegalnej prasy i literatury, ale także o udział w zabójstwie dwóch szpicli. Symulując chorobę psychiczną trafił do szpitala na obserwację, skąd w 1901 r. uciekł. W lutym 1904 r., pod wpływem rozwoju sytuacji na Dalekim Wschodzie, Piłsudski zaczął myśleć o zorganizowaniu konspiracyjnych oddziałów bojowych. W czasie wojny rosyjsko-japońskiej (1904–1905), pragnąc wyzyskać kłopoty carskiego reżimu, działacze PPS nawiązali nieoficjalne kontakty z przedstawicielami innych ugrupowań niepodległościowych, także z Narodową Demokracją. Po wybuchu rewolucji 1905 roku Piłsudski tworzył Organizację Spiskowo-Bojową, a następnie Organizację Bojową PPS do walki z zaborcą oraz ochrony licznych wówczas demonstracji robotniczych. W krótkim czasie ich liczba wzrosła do 2 tys. Dokonywali oni zamachów na carskich dygnitarzy, ataków na kasy powiatowe oraz pociągi przewożące pieniądze. Do najśmielejszych akcji OB PPS należało uwolnienie 10 więźniów z Pawiaka, czy też tzw. krwawa środa – skoordynowane zamachy na funkcjonariuszy carskich w 19 miastach Królestwa Polskiego. Rewolucja 1905 roku uzmysłowiła Piłsudskiemu, że nie da się przekształcić ruchu rewolucyjnego w powstanie antyrosyjskie. W latach 1905–1908 Piłsudski kierował Organizacją Bojową PPS. W marcu 1907 r. stanął na czele PPS - Frakcji Rewolucyjnej, która zajęła się wyłącznie działalnością bojową i paramilitarną. Piłsudski

planował zorganizowanie załóżka polskiej siły zbrojnej. W tym celu w 1908 r. założył Związek Walki Czynnej (ZWC), na bazie którego dwa lata później rozpoczął organizację w Galicji legalnych związków strzeleckich. 6 sierpnia 1914 r. już po wybuchu I wojny światowej na czele I Kompanii Kadrowej, wkroczył na teren zaboru rosyjskiego, próbując wywołać tam antyrosyjskie powstanie. Kolejnym krokiem Piłsudskiego było formowanie Legionów Polskich, które miały powstać w porozumieniu z rządem austriackim. W 1916 r. Piłsudski nie widząc poparcia władz austriackich dla sprawy polskiej złożył dymisję. Jednakże po Akcie 5 listopada, w którym Niemcy i Austro-Węgry deklarowały utworzenie Królestwa Polskiego podjął na nowo współpracę z niemieckimi zaborcami. Nie trwała ona jednak długo. W związku z kryzysem przysięgowym – Piłsudski odmówił złożenia przysięgi cesarzowi niemieckiemu, czego wymagano od organizowanych pod berłem Niemiec i Austro-Węgiek polskich sił zbrojnych – Piłsudski został aresztowany i osadzony w twierdzy magdeburskiej. W obliczu klęski władze niemieckie zdecydowały się go uwolnić, co uczyniono 8 listopada 1918 r. Otoczony nimbem narodowego męczennika Piłsudski powrócił do Warszawy, gdzie przejął władzę. W stosunku do Rosji Piłsudski był zdania, że o ile przeciw „Niemcom zawsze mogliśmy znaleźć sojuszników, w swym własnym interesie działających – i w ewentualnym starciu z nimi nie bylibyśmy odosobnieni, to odwrotnie wygląda sprawa w stosunku do Rosji”. Z tego też powodu dążył do wyeliminowania zagrożenia dla Polski od wschodu. Planował utworzenie na tej rubieży kilku państw narodowych, które następnie miałyby wejść w skład federacji pod przewodnictwem Polski. Stanowiłyby one swoistą zaporę przed Rosją, która zabiegała z kolei o rozprzestrzenienie rewolucji na zachodzie Europy. Od 1919 r., tj. wyprawy na Wilno toczyła się wojna polsko-bolszewicka. Po początkowych sukcesach ofensywa kijowska (1920 r.) zakończyła się niepowodzeniem i wojska polskie musiały rozpocząć odwrót. Armia Czerwona, zyskując szybko przewagę zaczęła spychać polskie oddziały na zachód. W pierwszych dniach sierpnia 1920 r. Rosjanie dotarli do przedmieść Warszawy. 13 sierpnia 1920 r. rozpoczęła się bitwa warszawska, która zadecydowała o losach całej wojny. Zwycięstwo polskie było przytłaczające. Bitwę określono mianem "cudu nad Wisłą". Po klęsce pod Warszawą oddziały radzieckie rozpoczęły odwrót. Od 1918 r. Piłsudski dzierżył najwyższą władzę w Polsce najpierw jako Tymczasowy Naczelnik Państwa, a później, na mocy postanowień sejmku, jako Naczelnik. Władzę swą przekazał w grudniu 1922 r. na ręce Gabriela Narutowicza – pierwszego prezydenta II Rzeczypospolitej. W 1923 r. wycofał się z czynnego życia politycznego i osiadł w Sulejówku. 12 maja 1926 r. Piłsudski powrócił na scenę polityczną dokonując zamachu stanu. Po przeprowadzeniu zamachu ster władzy w Polsce znajdował się w jego rękach. Najwyższe stanowiska państwowe obsadził ludźmi ze swego obozu. Dwukrotnie pełnił funkcję premiera, a do końca życia piastował nieprzerwanie urząd ministra spraw wojskowych. W polityce wewnętrznej Piłsudski dążył do stworzenia efektywnego systemu sprawowania rządów, który opierać się miał na silnej pozycji władzy wykonawczej i nadrzędności urzędu prezydenta. Urzeczywistnieniem tych dążeń była nowa konstytucja Polski uchwalona w kwietniu 1935 r. W polityce zagranicznej w latach 30-tych usiłował realizować koncepcje balansowania i równego dystansu w odniesieniu do Niemiec i ZSRR. Zmarł w 1935 r. w Warszawie. W dwudziestoleciu międzywojennym, a także później, wokół osoby pierwszego marszałka Polski budowany był swoisty kult. Polegał on na przypisywaniu Piłsudskiemu cech genialnego dowódcy, wybitnego stratega i polityka, a przede wszystkim wizjonera. Po odzyskaniu niepodległości popularność Piłsudskiego rosła, szczególnie w związku z wygraną w wojnie polsko-bolszewickiej i nieudolnością kolejnych rządów. Przez swych zwolenników był on wówczas uważany za jedyną osobę w Polsce, która jest w stanie wyprowadzić Polskę z kryzysu politycznego i gospodarczego. Po zamachu majowym w 1926 i wprowadzeniu rządów autorytarnych kult Piłsudskiego stał się oficjalną

ideologią państwową, której rozpowszechnianie nasiliło się jeszcze po jego śmierci w 1935 r. Portrety Piłsudskiego wisiały wówczas na ścianach w instytucjach i urzędach państwowych. Podczas okupacji niemieckiej i okresu PRL kult Piłsudskiego był zwalczany przez władze, co przyczyniło się jednak do jego wzmocnienia. Po transformacji ustrojowej w Polsce marszałek Piłsudski uznawany jest za jedną z najwybitniejszych postaci w historii kraju. Jest patronem wielu ulic, placów i szkół. Po 1989 r. powstało również kilkanaście jego pomników.

Sylwetka Józefa Piłsudskiego zasługuje na wyeksponowanie poprzez nadanie ulicy nazwy Józefa Piłsudskiego. Podkreślenia wymaga, że nazwa ulicy („Józefa Piłsudskiego”) nie narusza dyspozycji art. 1 ustawy. Biorąc powyższe pod uwagę wydanie zarządzenia jest konieczne i uzasadnione.

Na niniejsze zarządzenie zastępcze, zgodnie z art. 6c ustawy, w związku z art. 4 ustawy z dnia 14 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy jednostek organizacyjnych, jednostek pomocniczych gminy, budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz pomniki oraz ustawy o zmianie ustawy o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 2495), służy skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu, za pośrednictwem Wojewody Wielkopolskiego, w terminie 30 dni licząc od dnia doręczenia zarządzenia, jedynie w przypadku, gdy brak możliwości wykonania obowiązku, o którym mowa w art. 6 ust. 1 ustawy, wynikał z przyczyn niezależnych od jednostki samorządu terytorialnego.

Wojewoda Wielkopolski
(-) Zbigniew Hoffmann
*(dokument podpisany
elektronicznie)*

Otrzymują:
Rada Miejska Trzcianki
Burmistrz Trzcianki